

VILNIUS
TECH

Vilniaus Gedimino
technikos universitetas

Audronė Minelgaitė, dr. Genovaitė Liobikienė,
VDU Aplinkotyros katedra

Lietuvos gyventojų elgsenos
palankumo aplinkai pokyčiai ir
lemiantys veiksniai ilgalaikiu
laikotarpiu (2011 - 2020 m.).

2021-03-19

Tikslas – nustatyti ir palyginti Lietuvos gyventojų elgsenos palankumo aplinkai pokyčius bei lemiančius veiksnius 2011-2020 m. laikotarpiu

Uždaviniai:

1. Atlikti reprezentatyvią Lietuvos gyventojų elgsenos palankumo aplinkai apklausą ir palyginti jos rezultatus su panašios 2011 metais atliktos apklausos rezultatais;
2. Nustatyti ir palyginti Lietuvos gyventojų elgsenos palankumo aplinkai pokyčius bei lemiančius veiksnius 2011-2020 m. laikotarpiu;
3. Įvertinti Lietuvos gyventojų elgsenos palankumą aplinkai lemiančių veiksnių pokyčius tiriamuoju laikotarpiu.

Aktualumas, naujumas ir praktinė reikšmė

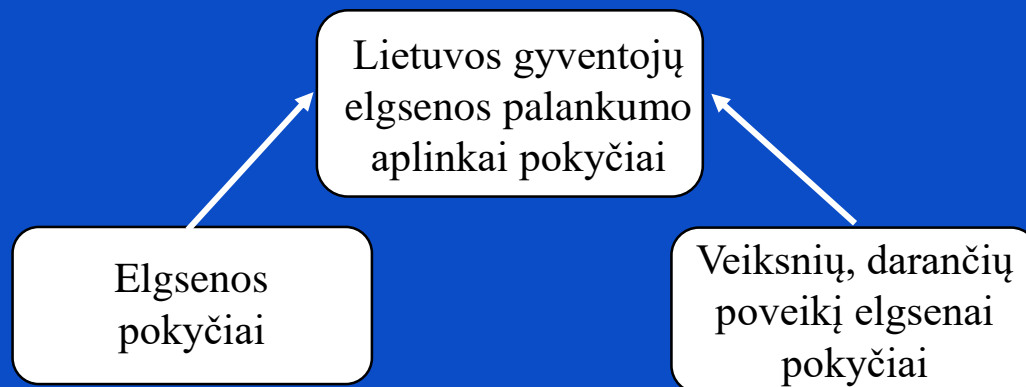
Darnus vystymasis ir klimato kaita yra viena pagrindinių ES ir Lietuvos aplinkosaugos politikos sudedamųjų dalių. Mokslininkai jau seniai nustatė, kad viena pagrindinių priemonių, siekiant spręsti aplinkos problemas yra aplinkai palankios elgsenos skatinimas. Todėl pastaruoju metu labai didelis dėmesys yra skiriamas elgsenos palankumą aplinkai lemiančių veiksnių tyrimams. Tačiau vis dar trūksta tyrimų apie gyventojų elgsenos palankumo aplinkai pokyčius ilgalaikiu laikotarpiu, t.y. trūksta tyrimų ar gyventojų elgsena tampa palankesnė aplinkai bėgant laikui ar ne.

Taigi, šis tyrimas yra aktualus, nes apima tyrimus laiko atžvilgiu, kadangi vertinamas Lietuvos gyventojų elgsenos pokytis ilgalaikiu laikotarpiu (2011-2020 m.).

Šio tyrimo rezultatai gali būti naudingi vertinant pastaruoju metu įgyvendinamų aplinkosaugos politikos priemonių, kuriomis siekiama darnaus vystymosi tikslų ir aplinkai palankesnės gyventojų elgsenos, efektyvumą.

1 lentelė. Lietuvos gyventojų apklausų palyginimas ir demografinės charakteristikos

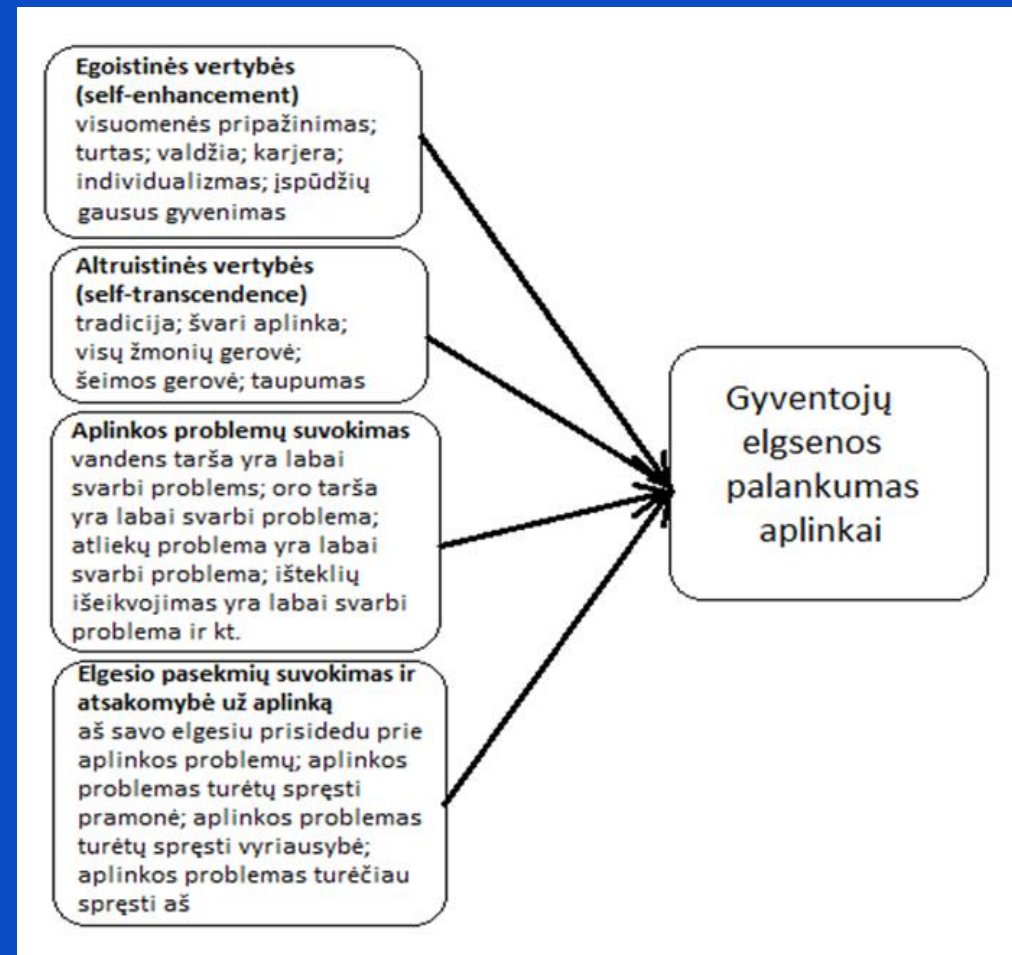
	2011 m. apklausa	2020 m. apklausa
Apklausos vykdymo laikotarpis	Balandžio 8-17 d.	Sausio 10 d. – vasario 1 d.
Apklausta respondentų (vnt.)	1011	1027
Tikslinė gyventojų grupė pagal amžių	15-74 metų amžiaus	15-74 metų amžiaus
Pasiskirstymas pagal lytis (%)	vyrų – 47 % moterų – 53 %	vyrų – 48 % moterų – 52 %

1 paveikslas. Bendra tyrimo schema

Naudoti statistiniai metodai:

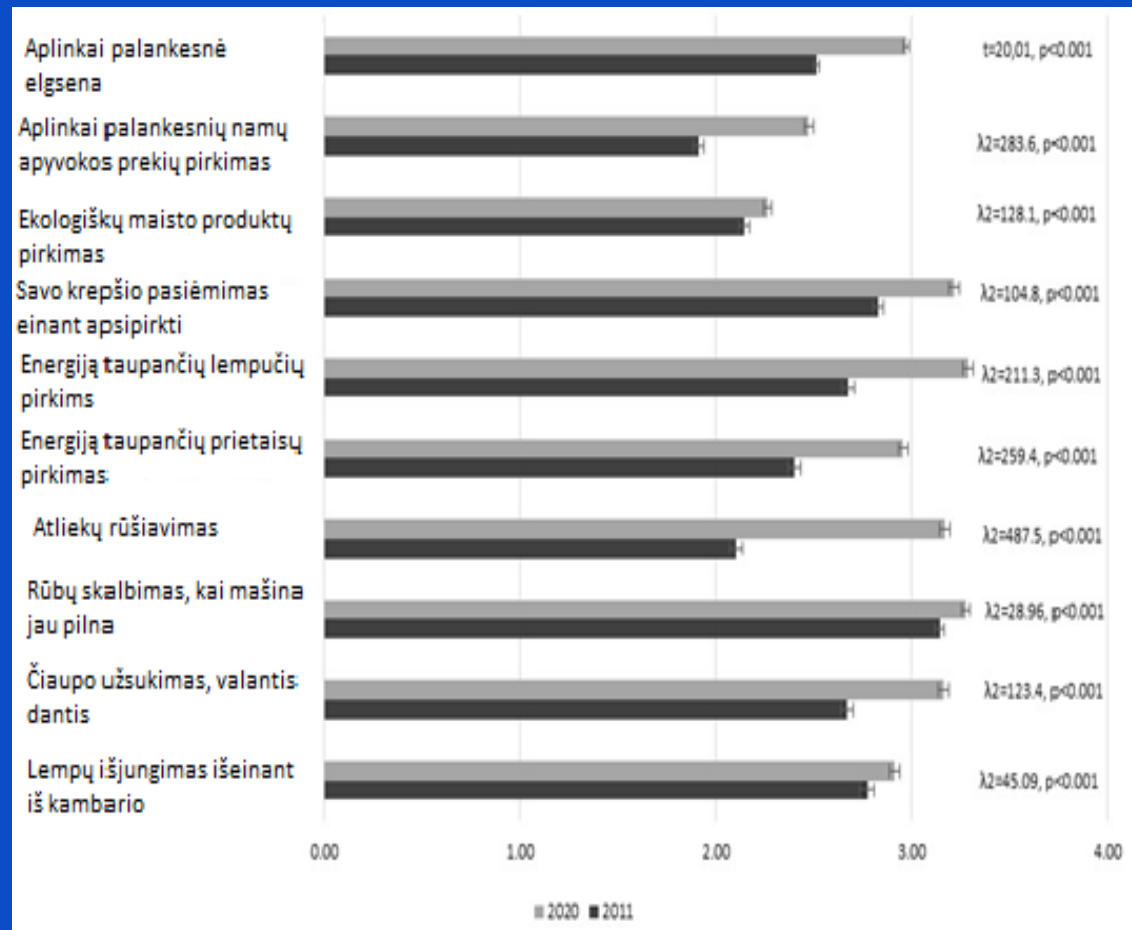
- faktorinė analizė;
- klausimų skalių konstravimas (skalių elementų patikimumas įvertintas naudojant Cronbacho alfa vertes);
- Analizuojant atskirų veiksmų reikšmę elgsenos pokyčiams, buvo taikomas t testas.
- Vertinant aplinkai palankesnio elgesio pokyčius ir jų lemiančius veiksmus, naudota Chi-Square statistika.

2 paveikslas. Gyventojų elgseną lemiančių veiksnių schema

Tyrimų rezultatai (1)

- 2020 metais nustatytas reikšmingas Lietuvos gyventojų palankaus aplinkai elgesio padidėjimas, lyginant su 2011 metais;
- Didžiausias pokytis nustatytas atliekų rūšiavimo elgsenoje;
- Nors padidėjo aplinkai palankesnių namų apyvokos prekių pirkimas, bet ši elgsena toliau išlieka poblemiška;
- Mažiausi pokyčiai nustatyti elgsenose, kurios susijusios su kasdieniais įpročiais, kuriuos sunku keisti (čiaupo užsukimas valantis dantis, rūbų skalbimas tada, kai mašina jau pilna ir pan.).

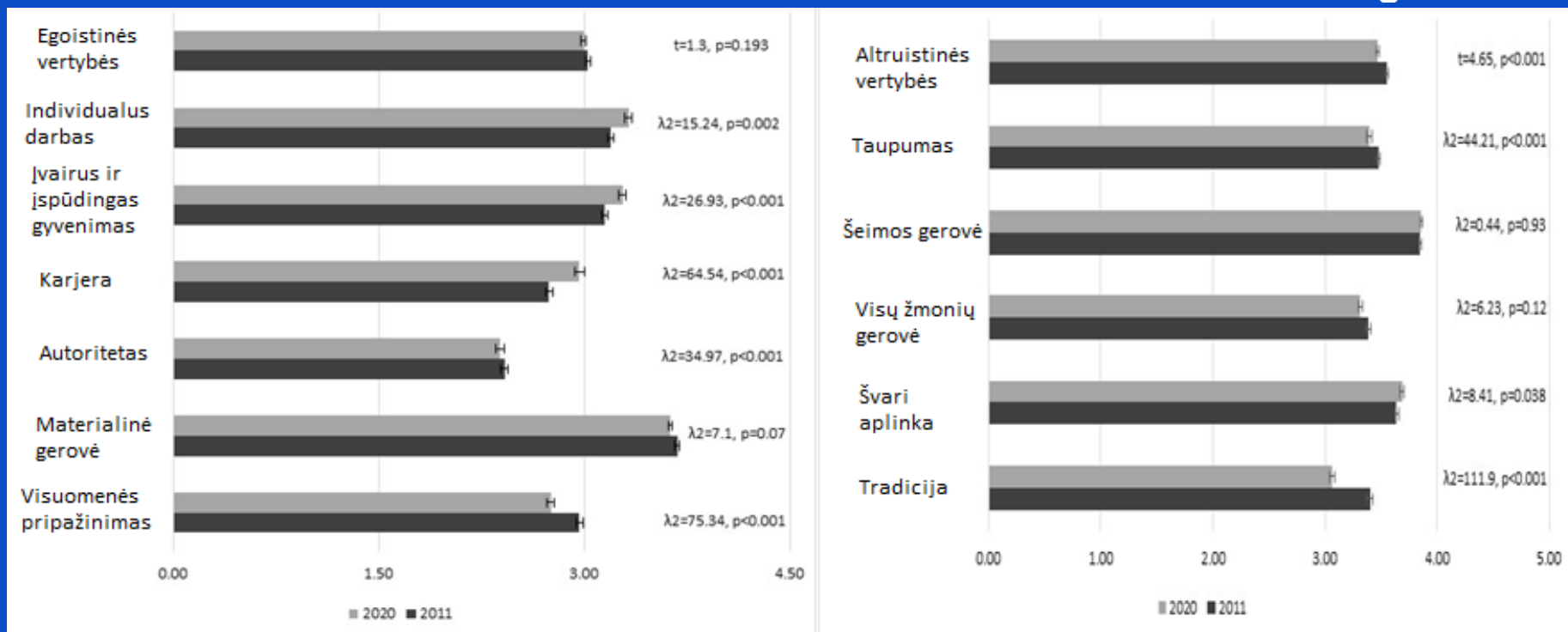

3 paveikslas. Aplinkai palankios elgsenos tendencijos 2011 ir 2020 m.

- 2020 metais svarbiausiais palankesnę elgesį aplinkai lemiančiais veiksniais tapo aplinkos problemų suvokimas ir altruistinės vertybės. Tai rodo, kad gyventojai suvokia aplinkos problemų svarbą ir reikšmę visų žmonių gerovei;
- Egoistinės vertybės tiek 2011, tiek 2020 metais buvo neigiamai aplinkai palankesnę elgseną lemiančiu veiksniumi.

2 lentelė. Aplinkai palankesnę elgesį lemiantys veiksniai 2011 ir 2020 m.

	Standardized coefficients 2011			Standardized Coefficients 2020		
	Beta	t	Sig.	Beta	t	Sig.
(Constant)		5.859	<0.001		12.321	<0.001
Egoistinės vertybės (self-enhancement)	-0.017	-0.528	0.597	-0.093	-3.110	0.002
Altruistinės vertybės (self-transcendence)	0.223	6.584	<0.001	0.249	7.342	<0.001
Aplinkos problemų suvokimas	0.183	5.312	<0.001	0.254	6.957	<0.001
Elgesio pasekmių suvokimas	-0.031	-0.941	0.347	-0.119	-3.960	<0.001
Atsakomybės už aplinką prisiėmimas	0.107	3.212	0.001	0.117	3.347	0.001

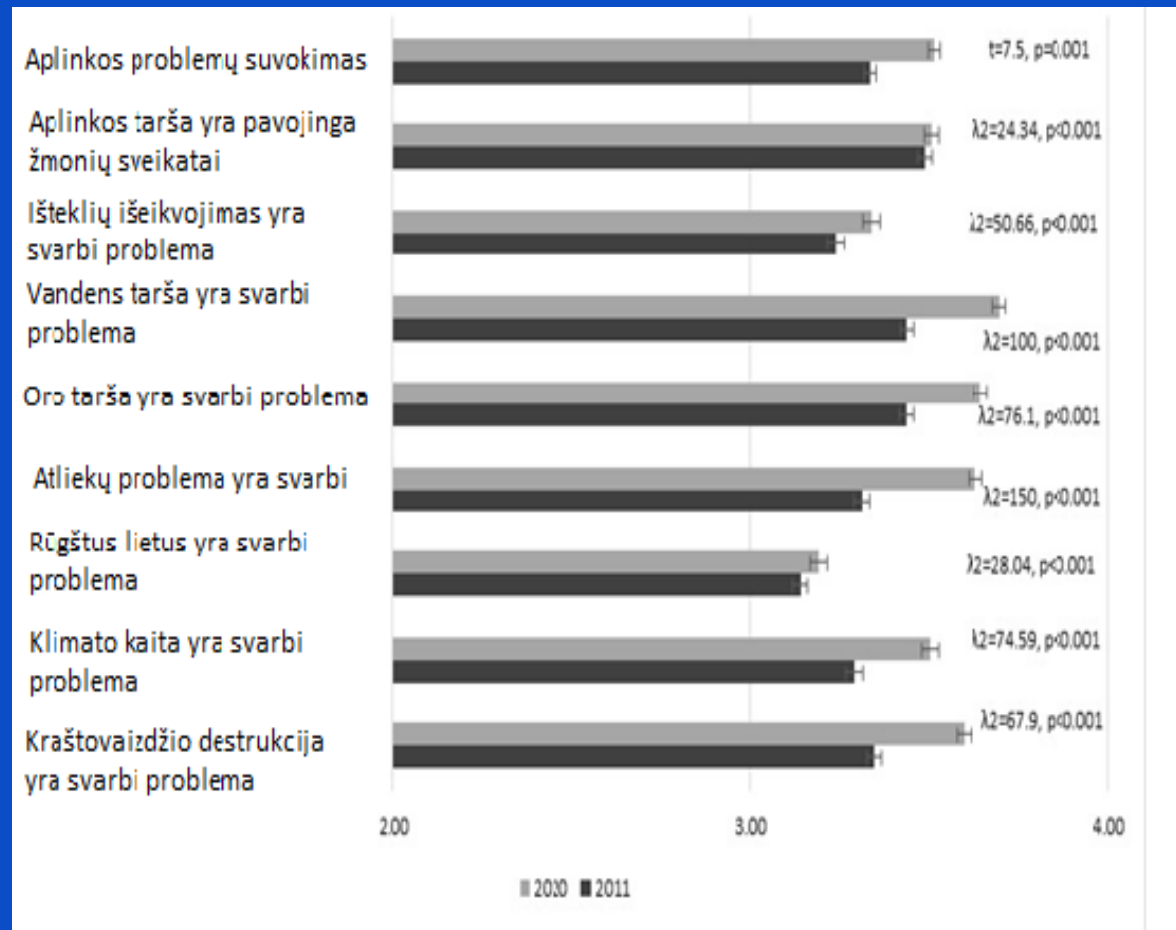
4 paveikslas. Egoistinių (kairėje) ir altruistinių (dešinėje) vertybių tendencijos 2011 ir 2020 m.

- Tarp altruistinių vertybių didžiausias pokytis lyginant su 2011 m. nustatytas tradicijų vertėje – jų laikymasis sumažėjo. Taip pat sumažėjo taupumo vertė. Tuo tarpu svarbesnė tapo švari aplinka.
- Tarp egoistinių vertybių, visų elementų vertės (išskyrus materialinį turta) statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginant su 2011 m. Žymiai sumažėjo visuomenės pripažinimo ir autoriteto reikšmė. Išlaugo karjeros, individualaus darbo ir įdomaus gyvenimo reikšmė.
- Šias tendencijas galėjo lemti globalizacija, spartaus ekonomikos ir vartotojiškumo augimas, gebėjimas keliauti, išleisti daugiau pinigų pramogoms ir tobulinimui.

Tyrimų rezultatai (4)

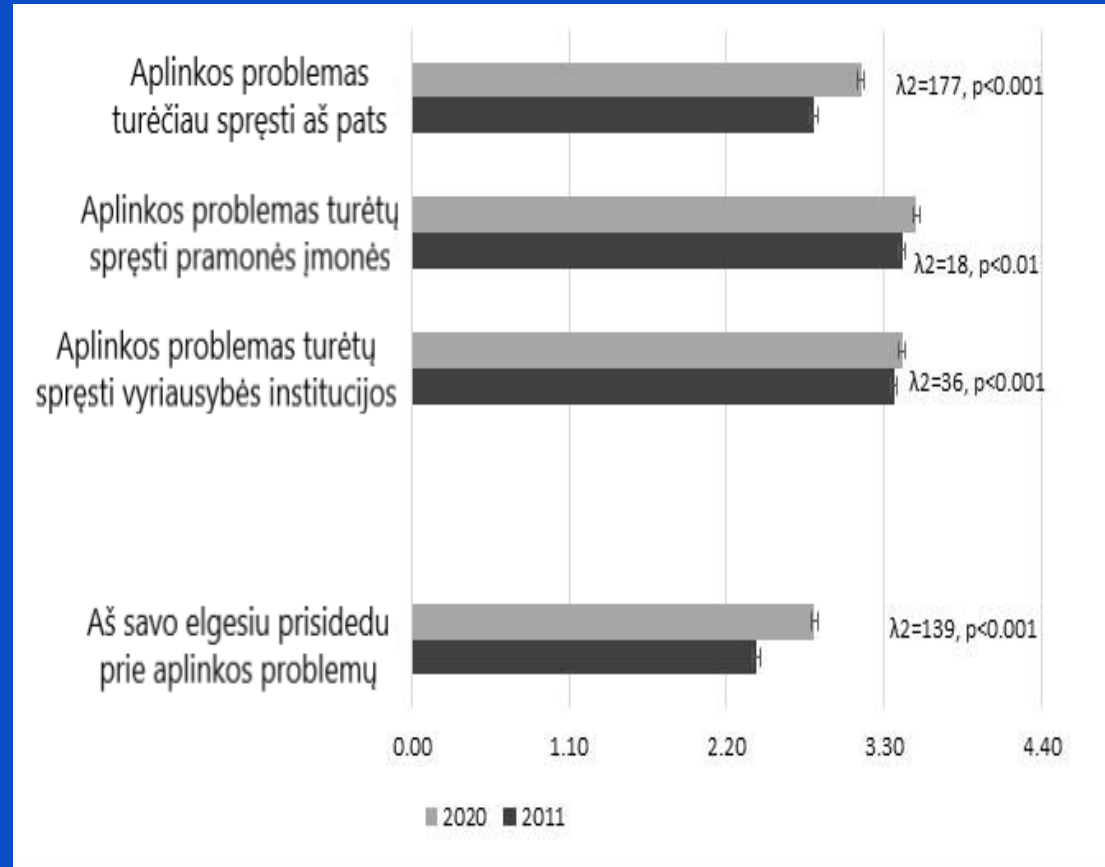
- Aplinkos problemų suvokimas 2020 m. gerokai išaugo palyginti su 2011 m.;
- Labiausiai, lyginant su 2011 m. padidėjo atliekų ir vandens taršos problemų suvokimas;
- 2011 m. svarbiausia problema buvo įvardinta aplinkos tarša, tačiau analizuojant skirtumus tarp 2011 ir 2020 metų, aplinkos taršos pokytis buvo mažiausiais, lyginant su kitų aplinkosaugos problemų suvokimo pokyčiais.

5 paveikslas. Aplinkos problemų svarbos pokyčiai 2011 ir 2020 m.

Tyrimų rezultatai (5)

- Atsakomybę už aplinkos problemų sprendimą Lietuviai, kaip ir 2011 metais, taip ir 2020 metais yra linkę priskirti vyriausybės institucijoms ir pramonės įmonėms;
- Nepaisant to, asmeninės atsakomybės pokytis per tiriamąjį laikotarpį yra didžiausias ir artėja prie pramonės ir vyriausybės lygio;
- Lyginant su 2011 metais reikšmingai padidėjo Lietuvių elgesio pasekmių suvokimas, t.y. žmonės labiau supranta, kad savo elgesiu prisideda prie aplinkos problemų.

6 paveikslas. Elgesio pasekmių suvokimo ir atsakomybės už aplinką prisiėmimo pokytis

- Lietuvos gyventojų elgsena 2020 m. tapo palankesnė aplinkai lyginant su 2011 m. Tai rodo, kad Lietuvoje įgyvendinama aplinkosaugos politika yra veiksminga.
- Elgsenos palankumą aplinkai padidino didesnis atliekų rūšiavimas ir aplinkai nekenksmingų prekių pirkimas. Nors padidėjo ekologiškų namų apyvokos prekių ir maisto produktų pirkimas, šie elgesio tipai išlieka problemiškesni. Mažiausias pokytis nustatytas tose aplinkai palankiose elgsenose, kurios susijusios su kasdieniais įpročiais, kuriuos keisti yra sunkiausia.
- Aplinkai palankesnę elgesį lemiančių veiksnių įtaka palankesnei elgsenai skyrėsi 2011 ir 2020 metais. Pagrindinis aplinkai palankesnę elgesį lemiantis veiksnys 2020 m. buvo aplinkos problemų suvokimas. Taip pat, lyginant 2020 m. su 2011 m. išaugo atsakomybės už aplinką lygis. Taip pat nustatyta reikšminga vertybių įtaka palankesnei elgsenai. Tuo tarpu egoistinės vertybės neigiamai veikė aplinkai palankią elgseną abiem tiriamaisiais laikotarpiais.
- Dauguma apklaustų respondentų kaip ir 2011 taip ir 2020 metais tik iš dalies sutinka, kad jie irgi atsakingi už aplinkos problemas ir atsakomybę už jų sprendimą priskiria vyriausybei ir pramonės įmonėms. Todėl informacijos apie aplinkos problemas teikimas tebėra pagrindinė priemonė, siekiant labiau skatinti aplinkai palankesnę elgesį.
- Nepaisant padidėjusios informacijos apie klimato pokyčius, iš visų analizuotų aplinkos problemų klimato kaita, išteklių išekvojimo problema vertinama kaip mažiausiai svarbios aplinkos problemos, tuo tarpu svarbiausios – atliekų rūšiavimo ir vandens taršos problemos.

VILNIUS
TECH

Vilniaus Gedimino
technikos universitetas

Audronė Minelgaitė, dr. Genovaitė Liobikienė,
VDU Aplinkotyros katedra

audrone.minelgaite@vdu.lt

2021-03-19